พฤติกรรมการเข้าถึงความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้: กรณีความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย [1]

Users' Access Behaviors of Intangible Cultural Heritage Knowledge: A Case of Folk Gajasastra Inherited Wisdom of the Kui in Surin Province

สุภาสินี วิเชียร [2]
Supasinee Wichien

ลำปาง แม่นมาตย์ [3]
Lampang Manmart

---

[1] บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาเค้าร่างเมทาดาตาสำหรับการจัดระบบความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ กรณีความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย จังหวัดสุรินทร์: This research article is a part of a doctoral dissertation title "Development of metadata scheme for organizing intangible cultural heritage knowledge, a case of folk Gajasastra inherited wisdom of the Kui in Surin province"

[2] นักศึกษาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น: Ph.D. Student, Information Studies program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, E-mail: onlyaon@gmail.com

[3] รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาสารสนเทศและการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น: Associate Professor, Information and Communication Department, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen university, E-mail: lamman@kku.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้ใช้ในการเข้าถึงความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ กรณีความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 25 คน ประกอบด้วยผู้ใช้ความรู้ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาจารย์ นักวิจัย และนักวิชาการ กลุ่มผู้มีความรู้ความทรงจำ และประสบการณ์ด้านคชศาสตร์ชาวกูยโดยตรง และกลุ่มผู้ประกอบการสินค้าและบริการด้านคชศาสตร์ชาวกูย ซึ่งเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบอกต่อ ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลและการบรรยายเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่าผู้ใช้ความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยมีวัตถุประสงค์การใช้ ความถี่ แหล่งความรู้และประเภทของความรู้ที่ใช้แตกต่างกันตามบทบาทและหน้าที่ พฤติกรรมการเข้าถึงความรู้ด้านภูมิศาสตร์ชาวกูย ประกอบด้วย การกำหนดความต้องการ การกำหนดระดับเนื้อหา การกำหนดแหล่งความรู้ การสืบค้นความรู้และการนำไปใช้ ส่วนปัญหาการเข้าถึงความรู้ ได้แก่ ทรัพยากรสารสนเทศและแหล่งรวบรวมความรู้มีน้อย ไม่หลากหลายและเข้าถึงได้ยาก ผู้ใช้ต้องการเข้าถึงความรู้ที่เป็นสารสนเทศดิจิทัลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตจากจุดเข้าถึงที่เจาะจงและมีความหลากหลายตามคุณลักษณะของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

Abstract

The purpose of this research was to study users' behavior in accessing intangible cultural heritage knowledge, a case of folk Gajasastra inherited wisdom of the Kui in Surin province, by using qualitative research method, data were collected thrugh using a semi-structured interview with 25 key informants which is a group of three knowledge users, including a group of professors, researchers, scholars, knowledge's owner, memory and experience in a folk Gajasastra inherited wisdom, and products and service providers. Using the snowball sampling method, data analysis and qualitative description. The result showed that the users had different objectives, frequency, sources of knowledge, and type of knowledge according to their roles and duties. The access behaviors to folk Gajasastra inherited wisdom of the Kui knowledge consisted of determining information requirements, content level determination, knowledge sources, defining knowledge sources, searching for knowledge and applying. As for the problems of accessing knowledge, there are few on information resources and knowledge sources and access difficulty, users want to access digital knowledge through the Internet from specific and diverse access points according to the characteristics of the intangible cultural heritage.

คำสำคัญ: พฤติกรรมสารสนเทศ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ภูมิปัญญาคชศาสตร์ ชาวกูย

Keywords: Information behavior, Intangible cultural heritage, Gajasastra inherited wisdom, Kui

บทนำ

ความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย เป็นกลุ่มความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible cultural heritage) ซึ่งยูเนสโก (Unesco, 2003) ได้จัดประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ไว้ 5 ประเภท ประกอบด้วย 1) การแสดงออกและแนวปฏิบัติด้วยวาจา 2) ศิลปะการแสดง 3) ประเพณีปฏิบัติของสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาลต่าง ๆ 4) ความรู้และการแสดงออกที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและจักรวาล และ 5) งานฝีมือดั้งเดิม ความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยประกอบด้วยความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หลายประเภทที่มีความสัมพันธ์กัน ได้แก่ ความรู้ด้านภาษาถิ่น ความรู้ด้านแนวปฏิบัติทางสังคม ความรู้ด้านขนบธรรมเนียบประเพณี ความรู้ด้านการแพทย์พื้นบ้าน และความรู้ด้านงานช่างฝีมือ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้เป็นความคิด ความเชื่อ ความรู้ ความเชี่ยวชาญของมนุษย์ที่มีลักษณะเป็นนามธรรม ไม่มีรูปร่างหรือเป็นสิ่งของที่จับต้องได้ แต่สามารถรับรู้และเข้าใจได้จากลักษณะหรือรูปแบบการแสดงออกของความรู้ที่ปรากฏให้เห็น ความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยแสดงความรู้ให้ปรากฏหลายลักษณะ เช่น ตำรา ตำนาน ประวัติศาสตร์บอกเล่า บทสวด มนต์คาถา จารีต บรรทัดฐาน วิถีชีวิต พิธีกรรมประเพณี งานเทศกาล ตำรับยา งานช่างฝีมือ เป็นต้น โดยการแสดงออกแฝงอยู่ในวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อสายกูยที่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่จังหวัดอีสานใต้

ความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย เป็นความรู้เกี่ยวกับการจับช้างซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของชาวกูย ถึงแม้ว่าปัจจุบันอาชีพนี้ได้ยุติลงด้วยเหตุผลด้านความมั่นคงระหว่างประเทศและการคุ้มครองสัตว์ป่า แต่ชาวกูยในอีสานใต้ยังคงดำรงชีพด้วยการเลี้ยงช้างที่เป็นมรดกตกทอด ดังนั้นวิถีชีวิตและภูมิปัญญาดั้งเดิมจึงยังคงปรากฏให้เห็นในการดำเนินชีวิตประจำวัน ในปัจจุบันวิถีชีวิตและภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาวกูยกลายเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาสร้างสรรค์หรือเพิ่มมูลค่าให้กับบริการ ผลิตภัณฑ์หรือนวัตกรรมใหม่ตามแนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative economy) ซึ่งเป็นแนวคิดในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยการพัฒนาอุตสาหกรรมด้านศิลปะบนบริบททรัพย์สินทางปัญญา (UNCTAD, 2010; UNESCO, 2005; WIPO, 2013) ดังที่จังหวัดสุรินทร์ได้นำวิถีชีวิตชาวกูยกับช้างมาจัดแสดงในเทศกาลงานช้างในช่วงเดือนพฤศจิกายนติดต่อกันมาเป็นเวลา 58 ปี และสามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวแก่จังหวัด สถิตินักท่องเที่ยวปี 2560 พบว่าในช่วงเดือนพฤศจิกายน มีรายได้จากการท่องเที่ยว จำนวนทั้งสิ้น 269,260,000 ล้านบาท แบ่งเป็นรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 262,240,000 ล้านบาท และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จำนวน 7,070,000 ล้านบาท ซึ่งเป็นจำนวนรายได้ที่สูงที่สุดในรอบปี (Ministry of Tourism and Sports, 2019) นอกจากนี้ยังมีการนำความเชื่อในเรื่องอำนาจเร้นลับ และความยิ่งใหญ่ของช้างมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้า เช่น วัตถุมงคลจากช้าง เครื่องประดับมงคลจากช้าง เป็นต้น รวมทั้งการนำวิถีชีวิตคนกับช้างมาสร้างเป็นบริการ เช่น โฮมสเตย์หมู่บ้านช้าง จะเห็นว่าความรู้ด้านคชศาสตร์ชาวกูยถูกนำมาใช้สร้างรายได้ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่นเดียวกับในต่างประเทศ เช่น ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมีการนำมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่มีชื่อเสียง คือ การแสดงกายกรรม (People's Republic of China, 2019) มาพัฒนาให้มีความร่วมสมัยและนำไปจัดแสดงในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งสมาคมกายกรรมเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Acrobatic Troupe: SAT) ชี้แจงถึงรายได้จากการไปแสดงกายกรรมในต่างประเทศว่ามีจำนวนถึง 33 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (Shanghai Acrobatic Troupe, 2010)

การศึกษาพฤติกรรมการเข้าถึงความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ กรณีภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมของผู้ใช้ความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์กูยมีหลายกลุ่มการศึกษานี้จึงเจาะจงศึกษากลุ่มชาติพันธุ์กูยอะจึง ซึ่งเป็นกลุ่มชาวกูยที่มีอาชีพจับช้างและเลี้ยงช้างมาแต่ดั้งเดิม จึงมีวิถีชีวิตผูกพันกับช้างและมีความรู้ด้านคชศาสตร์ ชาวกูยอะจึงเป็นกลุ่มชนที่มีจำนวนน้อย ดังนั้นกลุ่มผู้ใช้ความรู้ด้านภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยจึงมีจำนวนจำกัด ในการศึกษานี้ผู้ใช้ความรู้ด้านภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยประกอบด้วย กลุ่มบุคคลด้านวิชาการ กลุ่มบุคคลด้านการอนุรักษ์ และกลุ่มบุคคลด้านการท่องเที่ยวและบริการ อย่างไรก็ตามแม้กลุ่มผู้ใช้ความรู้ด้านภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย

จะเป็นเพียงกลุ่มขนาดเล็ก แต่เป็นการใช้ความรู้เพื่อสร้างประโยชน์ในระดับประเทศ กล่าวคือ เป็นการใช้ความรู้เพื่ออนุรักษ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่สั่งสมความรู้และวัฒนธรรมสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นการใช้ความรู้ในการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในระดับชุมชน เพื่อเป็นรากฐานของประเทศที่มั่นคง และสร้างชื่อเสียงจากความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์จากต่างชาติ กระทรวงวัฒนธรรมตระหนักถึงคุณค่าของความรู้ด้านคชศาสตร์ชาวกูย จึงได้ประกาศขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2555 (Ministry of Culture, Thailand, 2013) แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเป็นความรู้เฉพาะด้านของกลุ่มชนขนาดเล็กที่ดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางสภาพสังคมยุคดิจิทัล ส่งผลให้ชาวกูยรุ่นใหม่ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเพื่อความอยู่รอด อีกทั้งบุคคลที่มีความรู้ ความทรงจำ และประสบการณ์ด้านคชศาสตร์ทยอยจากไปตามวัยอันสมควร จึงอาจเป็นเหตุให้ความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยสูญหายไปในที่สุด จึงเป็นที่มาของการศึกษาพฤติกรรมการเข้าถึงความรู้ด้านภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย โดยใช้ทฤษฎีพฤติกรรมสารสนเทศ (Information behavior) อธิบายปฏิสัมพันธ์ของพฤติกรรมกับแหล่งสารสนเทศ ประกอบไปด้วย ความต้องการ (Information need) การแสวงหา (Information seek) และการใช้ (Information use) (Wilson, 2000) เป็นกรอบในการศึกษาพฤติกรรมการใช้ความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย ซึ่งผลการวิจัยจะใช้เป็นแนวทางการจัดการความรู้ด้านภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยได้สอดคล้องกับพฤติกรรมและความต้องการอย่างแท้จริงของผู้ใช้ความรู้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้ใช้ในการเข้าถึงความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ กรณีความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย ใน 4 ประเด็น ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่ของผู้ใช้ความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย

2. พฤติกรรมการใช้ความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย ได้แก่ วัตถุประสงค์การใช้ ความถี่ในการใช้ความรู้ แหล่งความรู้ที่ใช้ และความรู้ที่ใช้

3. การเข้าถึงความรู้ด้านภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย ได้แก่ การกำหนดความต้องการ การกำหนดระดับของเนื้อหา การกำหนดแหล่งความรู้ การสืบค้นความรู้ และการนำไปใช้

4. ปัญหาการเข้าถึงและความต้องการการเข้าถึงความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) คือ ผู้ใช้ความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยที่อาศัยหรือทำงานในพื้นที่วิจัยคือ จังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ จำนวน 25 คน ซึ่งความรู้ด้านนี้เป็นความรู้เฉพาะด้าน จึงมีผู้ใช้ความรู้จำนวนจำกัด จึงคัดเลือกโดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบอกต่อ (Snowball sampling) โดยเริ่มต้นคัดเลือกผู้ใช้ความรู้คนแรกจากชื่อเสียงหรือผลงานที่เป็นที่รู้จัก และขอให้แนะนำผู้ใช้ความรู้คนต่อไป จนกระทั่งได้ข้อมูลบรรลุถึงจุดอิ่มตัว (Saturation) แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1.1 กลุ่มบุคคลด้านวิชาการ ประกอบด้วย อาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการทางด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วัฒนธรรมศึกษา มานุษยวิทยา ชาติพันธุ์วิทยาและที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน

1.2 กลุ่มบุคคลด้านการอนุรักษ์ ประกอบด้วย นักวิชาการด้านวัฒนธรรม 2 คน ภัณฑารักษ์ 2 คน และผู้มีความรู้ ความทรงจำ และประสบการณ์ด้านคชศาสตร์ชาวกูยโดยตรง ได้แก่ หมอช้าง 1 คน ครูภูมิปัญญาด้านคชศาสตร์ชาวกูย 1 คน รวมจำนวน 6 คน

1.3 กลุ่มบุคคลด้านการท่องเที่ยวและบริการ ประกอบด้วย ผู้ประกอบการสินค้าและบริการด้านคชศาสตร์ชาวกูย

ในพื้นที่ที่ศึกษาเป็นผู้ที่ใช้ความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยในด้านการให้บริการและการท่องเที่ยว ได้แก่ มัคคุเทศก์ 3 คน จำหน่ายสินค้าด้านคชศาสตร์ 2 คนผู้ผลิตสินค้าด้านคชศาสตร์ 2 คน และผู้ประกอบการโฮมสเตย์หมู่บ้านช้าง 2 คน รวมจำนวน 9 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ข้อคำถามเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลหลัก พฤติกรรมการใช้ความรู้ การเข้าถึง ปัญหาและความต้องการการเข้าถึงความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย ซึ่งผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ก่อนจะนำไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ไม่ใช่ผู้ให้ข้อมูลหลัก จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขประเด็นข้อคำถามให้มีความชัดเจนและครอบคลุม ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างเดือนกันยายน – ธันวาคม พ.ศ. 2561 โดยผู้วิจัยได้ขอหนังสืออนุญาตสัมภาษณ์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น ถึงผู้ใช้ความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยและได้นัดหมายการสัมภาษณ์

4. การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic induction) โดยการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาถอดคำสัมภาษณ์ ตรวจสอบความถูกต้อง วิเคราะห์และจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นที่รวบรวม จากนั้นจึงสรุปความและตีความด้วยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction) และนำเสนอผลการวิจัยโดยการบรรยายเชิงคุณภาพ (Qualitative description)

ผลการวิจัย

1. บทบาทหน้าที่ของผู้ใช้ความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 25 คน เป็นผู้มีบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย 3 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านวิชาการ ผู้มีบทบาทหน้าที่ในด้านการส่งเสริมการศึกษา และพัฒนาผลงานทางวิชาการด้านคชศาสตร์ชาวกูย ได้แก่

1.1.1 อาจารย์ประจำวิชาการอนุรักษ์และการจัดการช้าง ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับสรีระ นิสัยและพฤติกรรมของช้าง มีการฝึกภาคปฏิบัติโดยมีช้างเป็นสื่อการฝึก เพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกการเลี้ยงและดูแลช้าง แต่ในปัจจุบันไม่มีช้างเป็นสื่อการฝึกแล้ว จึงปรับเปลี่ยนเป็นให้นักศึกษาไปศึกษาดูงานเลี้ยงและดูแลช้างที่ศูนย์คชศึกษา ซึ่งนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนวิชานี้ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาสาขาวิชาสัตวศาสตร์และสาขาวิชาการท่องเที่ยวและโรงแรม

1.1.2 ผู้พัฒนาหลักสูตรคชศาสตร์ ปัจจุบันการพัฒนาหลักสูตรคชศาสตร์อยู่ในช่วงการดำเนินการ ซึ่งเป็นหลักสูตรที่มีวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้นิสัยและพฤติกรรมของช้าง เพื่อให้คนกับช้างสามารถอยู่ร่วมกันได้ ลดปัญหาความสูญเสียระหว่างคนกับช้าง และการอนุรักษ์และสืบทอดอาชีพควาญช้าง โดยมีผู้เชี่ยวชาญด้านการเลี้ยงช้างทั้งที่เป็นสัตวแพทย์ และครูภูมิปัญญาด้านคชศาสตร์มาเป็นอาจารย์ประจำหลักสูตร

1.1.3 อาจารย์ประจำวิชาที่มีเนื้อหาทางด้านความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้เป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรทางด้านสังคมวิทยา มานุษยวิทยาและวัฒนธรรมศึกษา มีรายวิชาที่ศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นไปจนถึงวัฒนธรรมในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และเป็นหลักสูตรการศึกษาทั้งระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ดังนั้นในการสอนจึงมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์กูย ทั้งในด้านวิถีชีวิต บรรทัดฐาน จารีต และขนบธรรมเนียมประเพณี รวมถึงการศึกษาวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กูยที่อาศัยอยู่ในราชอาณาจักรกัมพูชาและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

1.1.4 อาจารย์หรือนักวิจัยที่มีผลงานการวิจัยด้านภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้เป็นผู้สนใจและศึกษาวิจัยด้านคชศาสตร์ชาวกูย โดยมีผลงานวิจัยที่ได้รับทุนจากหน่วยงานต้นสังกัด และแหล่งทุนภายนอก ได้แก่

การวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมการเลี้ยงช้างของชาวกูย เส้นทางการโพนช้าง สมุนไพรการรักษาโรคของช้าง พิธีกรรมเกี่ยวกับช้าง การฝึกสอนช้างของชาวกูย และศิลปะการแสดงจากวิถีชีวิตช้าง

1.1.5 อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาทางด้านความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย เป็นอาจารย์ที่เป็นศักยภาพหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา ทางด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โดยมีบทบาทหน้าที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หรือเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรพื้นบ้านรักษาโรคของช้างของชาวกูย และศักยภาพในบทบาทของหมอช้าง

1.2 ด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย เป็นผู้ใช้ความรู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้พัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย โดยเป็นผู้ปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และเป็นคณะกรรมการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย ทำหน้าที่ผลิตชุดนิทรรศการที่ให้ความรู้ด้านคชศาสตร์ชาวกูย และกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อสายกูย เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านวิถีชีวิตของชาวกูย นอกจากนี้ยังเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้นำการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย โดยเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งแหล่งเรียนรู้ทางด้านคชศาสตร์ชาวกูย ริเริ่มและฟื้นฟูกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมของชาวกูยที่เกี่ยวข้องกับช้างที่กำลังจะสูญหายไป เพื่อสืบทอดและอนุรักษ์วิชาคชศาสตร์ชาวกูยให้คงอยู่

1.3 ด้านการท่องเที่ยวและบริการ ผู้มีบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้ประกอบการสินค้าและบริการด้านคชศาสตร์ ประกอบด้วย มัคคุเทศก์ ผู้จำหน่ายสินค้าจากช้าง ผู้ผลิตสินค้าจากช้าง และเจ้าของโฮมสเตย์หมู่บ้านช้าง โดยมัคคุเทศก์มีบทบาทด้านการนำเที่ยวหมู่บ้านช้างและสถานที่สำคัญในจังหวัดสุรินทร์ สำหรับผู้จำหน่ายสินค้าจากช้าง ผู้ผลิตสินค้าจากช้าง และผู้ให้บริการโฮมสเตย์หมู่บ้านช้างนั้น บุคคลกลุ่มนี้เป็นคนไทยเชื้อสายกูยโดยกำเนิด ส่วนใหญ่ยังคงเลี้ยงช้างที่เป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษ และยังคงมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับช้าง รวมทั้งมีความรู้เกี่ยวกับช้างตามที่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดไว้ให้ และใช้ความรู้ด้านคชศาสตร์ในการประกอบอาชีพ โดยเป็นผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องประดับและเครื่องรางของขลังจากช้าง ซึ่งตั้งอยู่ที่ศูนย์คชศึกษา และศูนย์แสดงและจำหน่ายสินค้าโอทอปจังหวัดสุรินทร์ และผู้ผลิตสินค้าจากช้าง โดยเป็นช่างงานฝีมือที่มีความชำนาญในการถักขนหางช้าง การแกะสลักงาช้าง กระดูกช้าง ฟันช้าง และหนังช้าง ให้เป็นเครื่องประดับและเครื่องรางของขลัง ส่วนผู้ให้บริการโฮมสเตย์หมู่บ้านช้างทำหน้าที่เจ้าของบ้านที่เปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวมาพักค้างแรมเพื่อสัมผัสการใช้ชีวิตระหว่างคนกับช้าง และทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับช้าง โดยได้ผ่านการตรวจประเมินและรับรองตามมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย

2. พฤติกรรมการใช้ความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย พบว่า ผู้ใช้ความรู้มีพฤติกรรมการใช้ความรู้แตกต่างกันตามบทบาทหน้าที่ ดังนี้

2.1 วัตถุประสงค์การใช้ความรู้ ผู้ใช้มีวัตถุประสงค์การใช้ความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยแตกต่างกันตามบทบาทหน้าที่ คือ อาจารย์และนักวิจัยใช้ในการทำงานวิชาการ นักวิชาการวัฒนธรรมและภัณฑารักษ์ใช้ในการผลิตชุดนิทรรศการทำบทบรรยายความรู้และนำชมนิทรรศการด้านภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย และจัดโครงการหรือกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น หมอช้างและครูภูมิปัญญาใช้ความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยในการริเริ่มและฟื้นฟูประเพณีและพิธีกรรมระหว่างคนกับช้าง เพื่อการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีและพิธีกรรมดั้งเดิมของชาวกูย มัคคุเทศก์ใช้ความรู้ด้านคชศาสตร์สำหรับการบรรยายความรู้และตอบข้อซักถามของนักท่องเที่ยว และประกอบการสินค้าและบริการด้านคชศาสตร์ใช้ความรู้ด้านนี้ในการบอกเล่า อธิบาย และตอบข้อซักถามเกี่ยวกับความเชื่อ ความศักดิ์สิทธิ์ของเครื่องรางของชาวกูย ความสวยงามและความเป็นเอกลักษณ์ของเครื่องประดับจากช้าง การเลี้ยงช้าง และการใช้ชีวิตร่วมกับช้างของชาวกูย

2.2 ความถี่ในการใช้ความรู้ ผู้ใช้ความรู้มีความถี่ในการใช้ความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย 2 ลักษณะ คือ 1) การใช้เป็นบางครั้ง และ 2) การใช้เป็นประจำทุกวัน โดยการใช้ความรู้เป็นบางครั้ง คือ ใช้เมื่อมีหน้าที่หรือภาระงานที่เกี่ยวข้องซึ่งผู้ใช้ความรู้ ได้แก่ กลุ่มอาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการด้านวัฒนธรรม และมัคคุเทศก์ โดยใช้ในการสอนรายวิชาที่มีเนื้อหา

ด้านคชศาสตร์ชาวกูย การทำงานวิจัย การทำโครงการหรือกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาคชศาสต์ชาวกูย และการนำเที่ยวหมู่บ้านช้าง และการใช้ความรู้เป็นประจำทุกวัน เป็นการใช้ความรู้ในการดำเนินชีวิตตามปกติ เป็นการใช้ความรู้ด้านคชศาสตร์ของกลุ่มหมอช้าง ครูภูมิปัญญาและผู้ประกอบการด้านสินค้าและบริการ ได้แก่ การใช้ความรู้ในการทำประเพณีและพิธีกรรมในวิถีชีวิตปกติของชาวกูย การประกอบอาชีพผลิตและจำหน่ายสินค้าจากช้าง และการให้บริการที่พักเพื่อสัมผัสวิถีชีวิตของชาวกูยกับช้าง

2.3 แหล่งความรู้ที่ใช้ ผู้ใช้ความรู้ใช้แหล่งความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย 3 แหล่ง ได้แก่ แหล่งอินเทอร์เน็ต แหล่งบุคคล และแหล่งสถาบัน โดยแหล่งอินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งความรู้ที่ผู้ใช้ทุกกลุ่มใช้เข้าถึงความรู้เป็นอันดับแรก แหล่งสถาบันประเภทห้องสมุดและหน่วยงานด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น พิพิธภัณฑสถาน พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น วัด เป็นต้น เหล่านี้เป็นแหล่งที่อาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการวัฒนธรรม ภัณฑารักษ์ ใช้ในการค้นคว้าและเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศและความรู้เพื่อทำผลงานหรือกิจกรรมทางวิชาการ และแหล่งบุคคลเป็นแหล่งที่อาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการวัฒนธรรม ภัณฑารักษ์ และผู้ประกอบการสินค้าและบริการด้านคชศาสตร์ ใช้เพื่อเข้าถึงความรู้ ได้แก่ การสอบถามหรือสัมภาษณ์หมอช้าง ครูภูมิปัญญา การสอบถาม สนทนา แลกเปลี่ยนความรู้จากอาจารย์หรือนักวิจัยที่มีความเชี่ยวชาญเดียวกัน รวมทั้งการถ่ายทอดประสบการณ์หรือบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ จากบรรพบุรุษที่เป็นหมอช้าง ควาญช้าง และเจ้าของช้างให้แก่สมาชิกในครอบครัว

2.4 ความรู้ที่ใช้ ผู้ใช้ความรู้ทุกบทบาทหน้าที่ ใช้ความรู้ 2 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้ด้านกลุ่มชาติพันธุ์กูย เป็นความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์กูย ผู้ใช้ความรู้ทุกบทบาทหน้าที่จึงใช้ความรู้ประเภทนี้ เพื่อให้รู้จักประวัติ ความเป็นมาและสภาพการดำรงชีวิตของชาวกูย โดยอาจารย์และนักวิจัย ใช้ในการเรียนการสอนและการทำผลงานวิจัยเป็นความรู้เบื้องต้นก่อนที่จะนำไปสู่ความรู้เชิงลึกด้านคชศาสตร์ต่อไป หมอช้างและครูภูมิปัญญาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ภัณฑารักษ์และนักวิชาการวัฒนธรรมใช้เป็นข้อมูลในการผลิตชุดนิทรรศการเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวกูย มัคคุเทศก์ใช้ในการบรรยายความรู้ทั่วไปของกลุ่มชนชาวกูย เพื่อให้นักท่องเที่ยวรู้จักวิถีชีวิตชาวกูย และผู้ประกอบการ โฮมสเตย์ใช้ในการบอกเล่าและเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีการดำรงชีวิตประจำวันของชาวกูย และ 2) ความรู้ด้านคชกรรม เป็นความรู้ที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวกูย จึงพบว่าผู้ใช้ความรู้ทุกบทบาทหน้าที่ใช้ความรู้ประเภทนี้ โดยอาจารย์และนักวิจัยใช้ความรู้ในการเรียนการสอนและการทำผลงานวิจัย หมอช้างและครูภูมิปัญญาใช้ความรู้ในการอนุรักษ์และสืบทอดความเชื่อและพิธีกรรมด้านคชศาสตร์ ภัณฑารักษ์ และนักวิชาการวัฒนธรรม ใช้ความรู้ในผลิตชุดนิทรรศการเกี่ยวกับการจับช้างป่าของชาวกูย มัคคุเทศก์ใช้ความรู้ในการบรรยายวิธีการจับช้างป่าของชาวกูย ซึ่งเป็นความสามารถพิเศษของชาวกูยที่โดดเด่นและเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยคาดหวังให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ นำไปสู่การบอกเล่าต่อและกลับมาเที่ยวอีก ส่วนผู้ประกอบการโฮมสเตย์ใช้ในการแสดงการจับช้างป่าของชาวกูยให้นักท่องเที่ยวได้รับชม นอกจากนี้ความรู้ที่พบว่ามีการใช้น้อยมี 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ด้านคชเวช ความรู้ด้านคชลักษณ์ และความรู้ด้านการฝึกบังคับช้าง ซึ่งเป็นความรู้ย่อยในความรู้ด้านคชกรรม ซึ่งความรู้ทั้ง 3 ด้านดังกล่าว มีเพียงอาจารย์ นักวิจัย หมอช้างและครูภูมิปัญญาที่ศึกษาและรวบรวมความรู้ด้านนี้ไว้และเผยแพร่ในรูปแบบรายงานการวิจัยและหนังสือตำรา

2.5 การเข้าถึงความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย ผู้ใช้ความรู้มีการเข้าถึงความรู้ตามขั้นตอน ดังนี้

2.5.1 การกำหนดความต้องการ ผู้ใช้ความรู้กลุ่มอาจารย์ นักวิจัยภัณฑารักษ์ กำหนดกลุ่มคำที่เป็นประเด็นสำคัญหรือเนื้อหาหลัก ซึ่งต้องรู้ว่าต้องการข้อมูลอะไร หรือต้องการเนื้อหาเรื่องอะไร ในขณะที่นักวิชาการวัฒนธรรมและมัคคุเทศก์ไม่ได้กำหนดความต้องการใด ๆ หรืออาจกำหนดความต้องการโดยไม่รู้ตัว โดยพยายามใช้คำที่เป็นตัวแทนของเนื้อหาและป้อนคำค้นนั้นทันที ส่วนหมอช้าง ครูภูมิปัญญา และผู้ประกอบการสินค้าและบริการ ไม่มีการกำหนดความต้องการใด ๆ

2.5.2 การกำหนดระดับของเนื้อหา พบว่าผู้ใช้ความรู้กลุ่มอาจารย์นักวิจัย นักวิชาการวัฒนธรรม และภัณฑารักษ์

มีการกำหนดระดับของเนื้อหาความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย แบ่งเป็นเนื้อหาระดับปฐมภูมิหรือเชิงลึก เป็นเนื้อหาที่ยังไม่ได้รับการศึกษามาก่อน และเนื้อหาระดับทุติยภูมิ เป็นเนื้อหาที่ได้รับการศึกษาและบันทึกไว้ในสื่อต่าง ๆ การกำหนดระดับเนื้อหาสามารถชี้ไปยังแหล่งความรู้ เนื่องจากทรัพยากรสารสนเทศด้านภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยมีจำนวนน้อย นักวิจัยและนักวิชาการด้านนี้จึงรู้จักและได้ใช้ความรู้จากหนังสือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความต่าง ๆ มาแล้วทั้งสิ้น จึงสามารถระบุได้ว่าความรู้ด้านคชศาสตร์หรือกลุ่มชาติพันธุ์กูยเบื้องต้นสามารถเข้าถึงได้จากหนังสือทั่วไป ความรู้ประเด็นใดที่เข้าถึงได้จากรายงานการวิจัย หรือความรู้ประเด็นใดที่ยังไม่มีการศึกษา จึงอาจต้องลงพื้นที่ไปสัมภาษณ์หมอช้างหรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเท่านั้น ส่วนมัคคุเทศก์ หมอช้าง ครูภูมิปัญญา รวมทั้งผู้ประกอบการสินค้าและบริการด้านคชศาสตร์ ไม่มีการกำหนดระดับของเนื้อหา

2.5.3 การกำหนดแหล่งความรู้ พบว่าผู้ใช้ความรู้กลุ่มอาจารย์ นักวิจัย ภัณฑารักษ์และนักวิชาการวัฒนธรรม มีการกำหนดแหล่งความรู้ เนื่องจากแหล่งความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์มีไม่มากนัก จึงสามารถระบุแหล่งความรู้ที่สัมพันธ์กับระดับของเนื้อหาได้ ผู้ใช้ความรู้กลุ่มนี้รับรู้และสามารถกำหนดแหล่งความรู้ได้ว่าแหล่งความรู้ประเภทอินเทอร์เน็ตรวบรวมความรู้กว้างๆ และส่วนใหญ่มีความซ้ำซ้อน อ้างอิงจากแหล่งเดียวกัน หากต้องการความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยจากทรัพยากรสารสนเทศระดับทุติยภูมิ เช่น หนังสือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ และบทความ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลงานของอาจารย์ นักวิจัยและนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในอีสานใต้ต้องไปสืบค้นจากห้องสมุด หากต้องการความรู้จากวัตถุทางวัฒนธรรมต้องไปพิพิธภัณฑ์ และหากต้องการความรู้จากหลักฐานเชิงประจักษ์ เช่น โครงกระดูกช้าง การประกอบประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ต้องไปศึกษาจากวัดในพื้นที่ทางวัฒนธรรม และผู้ใช้ความรู้ด้านนี้รับรู้กันว่าแหล่งความรู้ประเภทบุคคล ได้แก่ หมอช้าง ครูภูมิปัญญา บุตรหลานครอบครัวตระกูลเลี้ยงช้างรวบรวมความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยระดับปฐมภูมิ ซึ่งเป็นข้อมูลต้นแหล่งที่มีเนื้อหาเชิงลึก หรือเป็นความรู้ที่ยังไม่ได้รับการศึกษาและรวบรวมมาก่อน รวมทั้งความรู้ที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ ซึ่งอาจอยู่ในระหว่างการศึกษาหรือรวบรวมข้อมูล หรือเป็นผลงานทางวิชาการส่วนตัวของนักวิจัยที่ไม่ได้ผ่านกระบวนการตีพิมพ์ ส่วนมัคคุเทศก์ หมอช้าง ครูภูมิปัญญา และผู้ประกอบการสินค้าและบริการด้านคชศาสตร์ ไม่พบว่ามีพฤติกรรมการกำหนดแหล่งความรู้

2.5.4 การสืบค้นความรู้ พบว่าผู้ใช้ความรู้กลุ่มอาจารย์ นักวิจัย ภัณฑารักษ์ นักวิชาการวัฒนธรรม และมัคคุเทศก์ สืบค้นความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย ดังนี้

1) คำค้น ผู้ใช้ความรู้กลุ่มอาจารย์ นักวิจัย ภัณฑารักษ์ นักวิชาการวัฒนธรรม และมัคคุเทศก์ใช้คำสำคัญมากที่สุด รองลงมาคือ ชื่อเรื่อง ชื่อผู้แต่ง ภาษาถิ่น ตามลำดับ การสืบค้นครั้งแรกจะใช้คำสำคัญในการสืบค้น โดยกำหนดคำหรือกลุ่มคำที่เป็นตัวแทนของเนื้อหา คำสำคัญที่พบว่าใช้สืบค้นความรู้ด้านคชศาสตร์ชาวกูยมากที่สุด คือ ช้าง ช้างสุรินทร์ กูย กวย ส่วย และในกรณีที่จำชื่อหนังสือ ชื่อรายงานการวิจัย ชื่อวิทยานิพนธ์ หรือชื่อบทความได้ จึงจะใช้ชื่อเรื่องเป็นคำค้น พบว่าส่วนใหญ่เป็นการสืบค้นจากชื่อรายงานการวิจัยและชื่อวิทยานิพนธ์ โดยไม่สามารถจำชื่อเรื่องได้ทั้งหมด จึงเป็นการสืบค้นจากชื่อเรื่องบางส่วนเท่านั้น

2) วิธีการสืบค้นความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยของผู้ใช้ความรู้ จำแนกได้เป็น 3 วิธี ได้แก่

(1) การสืบค้นจากห้องสมุด อาจารย์และนักวิจัยยังคงใช้การสืบค้นจากห้องสมุดของมหาวิทยาลัย โดยการเข้าไปสืบค้นจากระบบห้องสมุดอัตโนมัติ และยืมทรัพยากรสารสนเทศด้านคชศาสตร์ชาวกูยด้วยตนเอง หรือถ่ายเอกสารเพื่อนำไปใช้ประโยชน์

(2) การสืบค้นจากอินเทอร์เน็ต อาจารย์ นักวิจัย ภัณฑารักษ์ นักวิชาการวัฒนธรรม และมัคคุเทศก์สืบค้นความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยจากอินเทอร์เน็ตผ่านเว็บไซต์กูเกิล (Google) ด้วยตัวเอง โดยใช้คำสำคัญที่มีความหมายกว้าง ๆ เป็นลำดับแรกในการค้นหา เช่น กูย กวย ช้างสุรินทร์ หากไม่พบความรู้ที่ต้องการ จะเปลี่ยนเป็นคำค้นอื่นที่มีความหมายใกล้เคียงกันหรือเฉพาะเจาะจงมากขึ้น เช่น ส่วย การเลี้ยงช้าง เป็นต้น

(3) การสัมภาษณ์บุคคลที่มีความรู้ ความทรงจำ และประสบการณ์ และบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย เป็นวิธีการเข้าถึงความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยที่สำคัญมาก เนื่องจากความรู้ส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในตัวบุคคล ผู้ใช้ความรู้กลุ่มอาจารย์ นักวิจัย ภัณฑารักษ์ และนักวิชาการวัฒนธรรม ใช้การพูดคุยสอบถามอย่างไม่เป็นทางการจากหมอช้าง บุตรหลานของตระกูลเลี้ยงช้างที่ได้สัมภาษณ์มาก่อนนี้ หรือรู้จักกันมาก่อน และการสัมภาษณ์ตามระเบียบวิธีวิจัย ซึ่งควรติดต่อผู้ที่มีความคุ้นเคยกับหมอช้าง หรือรู้จักคนในครอบครัวของหมอช้างเพื่อให้พาไปสัมภาษณ์ เนื่องจากการสัมภาษณ์ความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์จากหมอช้างชาวกูย ต้องอาศัยความคุ้นเคย ความไว้วางใจกันจนได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งในครอบครัว จึงจะสามารถสัมภาษณ์จนได้ข้อมูลที่ต้องการ นอกจากนี้ยังมีการสอบถามนักวิจัย นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีผลงานวิชาการหรือมีบทบาทด้านคชศาสตร์ชาวกูย ซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดสุรินทร์ที่รู้จักกันอยู่แล้ว ดังนั้นจึงสามารถแลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้เพื่อประโยชน์ด้านวิชาการได้

3) เครื่องมือการสืบค้น ผู้ใช้ความรู้กลุ่มอาจารย์ นักวิจัย ภัณฑารักษ์ นักวิชาการวัฒนธรรม และมัคคุเทศก์ใช้เครื่องมือการสืบค้นความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยพบว่ามี 2 ประเภทคือ โปรแกรมช่วยค้น (Search engine) โดยนิยมใช้เว็บเบราว์เซอร์ (Web browser) และกูเกิลโครม (Google chrome) สำหรับการเข้าถึงความรู้ในเว็บไซต์ต่าง ๆ ซึ่งจำเป็นต้องมีการตรวจสอบความถูกต้องและที่มาของข้อมูล และฐานข้อมูลของระบบห้องสมุดอัตโนมัติ (Online Public Access Catalog: OPAC) สืบค้นรายชื่อทรัพยากรสารสนเทศที่มีในห้องสมุด และยืมจากห้องสมุดหรือถ่ายเอกสารไปใช้ประโยชน์

2.5.5 การนำไปใช้ ผู้ใช้ความรู้ทุกคนต้องการทรัพยากรสารสนเทศไว้เป็นสมบัติส่วนตัว เช่น รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือทั่วไปที่ได้จากห้องสมุดหรือจากนักวิชาการอื่น ๆ เป็นต้น เพื่อจะได้ไม่ต้องสืบค้นอีก จึงใช้วิธีถ่ายเอกสารไว้ หากเป็นข้อมูลการบันทึกเสียง ภาพถ่ายจากการสัมภาษณ์ ภาพถ่ายวัตถุทางวัฒนธรรม บุคคล สถานที่ต่าง ๆ ใช้วิธีจัดเก็บในรูปแบบแฟ้มข้อมูลดิจิทัล และต้องการเข้าถึงและบันทึกแฟ้มข้อมูลดิจิทัลเอกสารฉบับเต็มทั้งข้อความ รูปภาพ และภาพเคลื่อนไหวไว้ในอุปกรณ์ส่วนตัว

3. ปัญหาการเข้าถึงและความต้องการการเข้าถึงความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย ปัญหาหรืออุปสรรคของการเข้าถึงความรู้และความต้องการการเข้าถึงความรู้ด้านภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยสรุปได้ ดังนี้

3.1 ปัญหาการเข้าถึงความรู้ด้านภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย

3.1.1 ความไม่มีแบบแผนของคำค้น เนื่องจากความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยเป็นความรู้ด้านวัฒนธรรมของกลุ่มชาวกูยที่มีภาษาพูดเป็นของตัวเอง จึงมีภาษาถิ่นเป็นสอดแทรกอยู่จำนวนมาก โดยปรากฏเป็นชื่อพิธีกรรม ชื่อเครื่องมือการจับช้าง ชื่ออุปกรณ์การฝึกช้าง ชื่อสถานที่ และเมื่อเขียนเป็นภาษาไทยจึงอาจแตกต่างกันออกไปตามสำเนียงการออกเสียงและไม่มีการกำหนดคำที่สะกดถูกต้อง เช่น การเขียนชื่อปี่เขาควายของชาวกูย พบว่ามีทั้งเสนงเกล สะเนงเกล สะแนงเกล สะแนงแกล รวมทั้งชื่อเรียกสิ่งต่างๆ เป็นภาษาถิ่น พบว่ามีชื่อเรียกเป็นภาษาไทยควบคู่กันไป หรืออาจมีชื่อเรียกในภาษาถิ่นอื่น ๆ ด้วย เช่น ที่นั่งบนหลังช้าง หรือเครื่องนั่งบนหลังช้างมีชื่อเรียกหลายชื่อทั้งภาษาไทยและภาษาถิ่น ได้แก่ กูบ แหย่ง สัปคับ โดยทั้งสามคำมีความหมายโดยรวมเหมือนกัน คือ ที่นั่งที่ผูกติดบนหลังช้างสำหรับคนนั่ง แต่กูบเป็นภาษาใต้ หมายถึงส่วนที่เป็นหลังคาหรือประทุนที่มีรูปโค้งของที่นั่งบนหลังช้าง ส่วนแหย่งและสัปคับมีความหมายเหมือนกันคือ ที่นั่งสำหรับนั่งผูกติดบนหลังช้าง แต่สัปคับเป็นคำที่ใช้กับที่ประทับบนหลังช้างทำจากไม้และงาช้างสำหรับพระมหากษัตริย์ ซึ่งปัญหาความไม่มีแบบแผนของคำค้น ทำให้ผู้ใช้ต้องใช้คำค้นหลายคำ เพื่อให้ครอบคลุมความรู้ที่สัมพันธ์กันและเข้าถึงความรู้ที่ต้องการ

3.1.2 ทรัพยากรสารสนเทศด้านภูมิปัญญาคชศาสตร์เผยแพร่ในวงจำกัด ส่วนใหญ่อาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการท้องถิ่นจัดทำผลงานทางวิชาการและจัดทำรูปเล่มเอง โดยไม่ผ่านกระบวนการตีพิมพ์จากสำนักพิมพ์ และไม่มีการเผยแพร่ถูกเก็บไว้เป็นสมบัติส่วนตัวของผู้จัดทำ หรืออาจเผยแพร่ภายในกลุ่มนักวิจัย นักวิชาการด้วยกันเอง รวมทั้งหน่วยงานบางแห่ง

ที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยวัฒนธรรมท้องถิ่นไม่ได้พัฒนาฐานข้อมูลรายงานการวิจัย โดยจัดเก็บเพียงตัวเล่มเท่านั้น ในขณะที่บางแห่งพัฒนาฐานข้อมูลไว้เพื่อจัดเก็บรายงานการวิจัยไว้ แต่ไม่ได้ประชาสัมพันธ์เผยแพร่และส่งเสริมการเข้าถึงความรู้อย่างกว้างขวาง สิ่งเหล่านี้จึงเป็นปัญหาสำหรับการเข้าถึงความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย

3.1.3 แหล่งความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยมีจำนวนน้อย และไม่มีแหล่งความรู้ที่ครบถ้วนและสมบูรณ์ เนื่องจากทรัพยากรสารสนเทศด้านความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยมีจำนวนน้อย ส่วนใหญ่เป็นรายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นผลงานการศึกษา ค้นคว้าและวิจัยของอาจารย์ นักวิจัย และนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดแถบอีสานใต้ รวมทั้งผลงานการศึกษาของนักวิจัยและนักวิชาการท้องถิ่น ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้มีจำนวนน้อย จึงทำให้ผลงานทางวิชาการด้านคชศาสตร์มีจำนวนน้อยไปด้วย นอกจากนี้การทำวิจัยด้านภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยต้องใช้เวลาในการรวบรวมข้อมูลค่อนข้างนาน เพราะต้องใช้เวลาการสร้างความคุ้นเคยกับชาวบ้าน จนเกิดการยอมรับและไว้วางใจ จึงจะสามารถเข้าถึงและได้ข้อมูลที่ต้องการ ทำให้การสร้างผลงานทางวิชาการด้านนี้แต่ละเรื่องต้องใช้เวลาค่อนข้างนาน ส่งผลให้มีผลงานจำนวนน้อย

นอกจากนี้ยังพบว่าไม่มีแหล่งรวบรวมความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยที่มีความรู้ครบถ้วน แม้ว่าหน่วยงานหลายแห่งที่มีบทบาททางด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้รวบรวมความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ในฐานข้อมูล แต่ฐานข้อมูลเหล่านี้เป็นของหน่วยงานหลายแห่ง ซึ่งได้จัดเก็บความรู้จากทรัพยากรแตกต่างกันไป เช่น ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ฉบับเต็ม ThaiLIS ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ ฐานข้อมูลผลงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ฐานข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของกรมศิลปากร ฐานข้อมูลความรู้ทางด้านมานุษยวิทยาของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ทำให้ทรัพยากรความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยกระจัดกระจายอยู่ตามฐานข้อมูลของหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งฐานข้อมูลเหล่านี้ไม่สามารถทำงานร่วมกันได้ และไม่มีความเชื่อมโยงกัน ดังนั้นหากใช้แหล่งความรู้ที่มีความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์เพียงบางแห่ง อาจไม่ได้รับความรู้ที่สัมพันธ์กันจากแหล่งความรู้อื่น ๆ และผู้ใช้ความรู้ต้องสืบค้นความรู้จากฐานข้อมูลหลายแหล่งจึงจะได้ความรู้ครบถ้วนและสมบูรณ์

3.1.4 ขาดเครื่องมือการสืบค้น แหล่งความรู้ประเภทพิพิธภัณฑ์ ไม่มีการพัฒนาฐานข้อมูลความรู้ด้านภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยการเข้าถึงความรู้หรือข้อมูลด้านลักษณะกายภาพ ประวัติความเป็นมา หน้าที่การใช้งานของวัตถุทางวัฒนธรรม รวมทั้งความรู้ที่แฝงอยู่ในวัตถุทางวัฒนธรรม เช่น ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษที่แฝงอยู่ในเชือกปะกำ ความรู้ด้านสมุนไพรที่แฝงอยู่ในตำรับยารักษาโรคของช้าง เป็นต้น ซึ่งเป็นความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ การพัฒนาเครื่องมือช่วยการเข้าถึงความรู้ในรูปแบบดิจิทัลคอลเลคชันสามารถเผยแพร่ความรู้ได้กว้างขวาง และส่งเสริมการเข้าถึงความรู้ได้จากทุกแห่งโดยไม่ต้องเดินทางมาเข้าชมที่พิพิธภัณฑ์ นอกจากนี้การเข้าถึงความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยที่อยู่ในตัวหมอช้างนั้นเข้าถึงยากมาก ทั้งที่เป็นแหล่งความรู้ต้นแหล่งที่ให้ความรู้ได้ถูกต้องและน่าเชื่อถือที่สุด แต่พบว่าไม่มีการรวบรวมข้อมูลความเชี่ยวชาญของหมอช้างและผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาคชศาสตร์ และไม่มีการพัฒนาเครื่องมือเพื่อเข้าถึงข้อมูลความเชี่ยวชาญของบุคคลเหล่านี้

31.5 ข้อจำกัดของการเข้าถึงความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย ในด้านแบบแผนการถ่ายทอดความรู้อย่างเคร่งครัด เนื่องจากเป็นความรู้ดั้งเดิมที่มีความเชื่อว่าเป็นความรู้ชั้นสูงของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อสายกูย ผู้ที่มีวัตรปฏิบัติที่ดีงามเท่านั้นที่สามารถครอบครองความรู้ได้ จึงไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ทุกคนได้ จนกว่าจะแสดงให้เห็นถึงความศรัทธาต่ออาชีพจับช้าง และได้รับการยอมรับในความมีคุณธรรม จึงจะได้รับการถ่ายทอดความรู้ นอกจากนี้ยังเป็นความรู้ที่มีความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณและผีบรรพบุรุษแฝงอยู่ทุกขั้นตอน ชาวกูยมีภาษาผีปะกำ เป็นภาษาพิเศษใช้สื่อสารระหว่างการคล้องช้างป่าในกลุ่มหมอช้างกับเทพเจ้าผีปะกำและบริวารของผีปะกำ ซึ่งแสดงออกเป็นเวทย์มนตร์ คาถา โดยไม่มีการบันทึกไว้ ดังนั้นความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์บางประการจึงยากต่อการเข้าถึงและสัมผัสได้

3.1.6 ข้อควรระวังในการนำความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยไปใช้ เนื่องจากความรู้ด้านภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย เป็นความรู้โบราณที่มีความศักดิ์สิทธิ์ จึงมีจารีตหรือข้อห้ามหรือวินัยกำกับไว้จำนวนมาก และเมื่อฝ่าฝืนจารีตหรือไม่ปฏิบัติตัวตามข้อห้ามหรือวินัย จะถูกผีบรรพบุรุษลงโทษด้วยการประสบเหตุเภทภัยต่าง ๆ ดังนั้นในการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ทางวัฒนธรรมของชาวกูย นักวิจัยควรศึกษาวิถีชีวิตของชาวกูยให้เข้าใจถ่องแท้ เคารพแนวทางการใช้ชีวิตของชาวกูย ปฏิบัติตัวด้วยความสำรวม และระมัดระวังการกระทำและคำพูดอย่างเคร่งครัด

3.2 ความต้องการการเข้าถึงความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย

3.2.1 ความต้องการองค์ประกอบเมทาดาตา หรือข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการสืบค้นความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย โดยพื้นฐานผู้ใช้ความรู้ต้องการการเข้าถึงความรู้จากคำสำคัญ ชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง และยังต้องการเข้าถึงด้วยคำสำคัญที่เป็นภาษาถิ่น ซึ่งภาษาถิ่นมีความสำคัญสำหรับการสืบค้นความรู้ด้านภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย รวมทั้งความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมทั่วไป เนื่องจากภาษาถิ่นอาจปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของชื่อเรื่อง เช่น ชื่อวิทยานิพนธ์เรื่อง การค้าในวัฒนธรรมกูยอะจึงในราชอาณาจักรไทยและกัมพูชา หรือปรากฏในเนื้อเรื่อง โดยพบว่ามีวัตถุทางวัฒนธรรมที่มีชื่อเรียกเป็นภาษากูย แต่ไม่มีชื่อเรียกเป็นภาษาไทย เช่น สเนงเกล กระตาซอง พนธุง เป็นต้น ซึ่งวัตถุเหล่านี้เป็นผลผลิตจากความรู้และภูมิปัญญา ดังนั้นหากสามารถใช้ชื่อภาษาถิ่นเป็นจุดเข้าถึงได้ จะช่วยให้เข้าถึงความรู้และภูมิปัญญาของชาวกูยได้โดยตรง

นอกจากนี้ผู้ใช้ความรู้ยังให้ความเห็นถึงคำหรือกลุ่มคำที่มีลักษณะเป็นตัวแทนความรู้ และสามารถเชื่อมโยงไปยังความรู้หรือเรื่องราวด้านภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยได้ ประกอบด้วย

1. ชื่อเรื่องภาษาถิ่น เช่น ตำนานพระหมอเฒ่า
2. ชื่อสถานที่ทางวัฒนธรรม เช่น สุสานช้าง หัวเมืองเขมรป่าดง ช่องสะงำ
3. ชื่อเหตุการณ์ทางวัฒนธรรม เช่น พิธีขรวดช้าง การเข้ากรรม
4. ชื่อบุคคลทางวัฒนธรรม เช่น หมอมิว ศาลางาม หมอบุญมา แสนดี
5. ชื่อสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรม เช่น เชือกปะกำ ศาลปะกำ ตะขอ
6. ลักษณะการแสดงความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย ความรู้ด้านภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยมีลักษณะการแสดงความรู้ ความสามารถ และความเชื่อให้ปรากฏหลายรูปแบบ เช่น ตำรา ตำนาน บทสวด มนต์คาถา วิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรม ตำรับยา เป็นต้น

3.2.2 ความต้องการเข้าถึงความรู้ที่ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร และไม่ปรากฏที่มา เช่น ตำนาน ประวัติศาสตร์บอกเล่า พงศาวดาร บทสวด มนต์คาถาต่างๆ ที่เล่าต่อกันมาด้วยวาจาจากรุ่นบรรพบุรุษ รวมทั้งการเข้าถึงความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยทุกมิติ ได้แก่ ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญ ความเชื่อ คติธรรมที่แฝงอยู่ในเรื่องราวเหตุการณ์ในอดีต วินัยและจารีตต่าง ๆ หรือสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ

3.2.3 ความต้องการแหล่งความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยที่สมบูรณ์คือ มีการรวบรวมจากทรัพยากรทุกรูปแบบทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ สื่อดิจิทัล สื่อบุคคล หรือสื่อดั้งเดิมในรูปแบบอื่น ๆ และรวบรวมข้อมูลทุกระดับทั้งข้อมูลระดับปฐมภูมิ เช่น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์หมอช้าง ข้อมูลระดับทุติยภูมิ เช่น รายงานการวิจัย บทความต่าง ๆ และข้อมูลระดับตติยภูมิ เป็นข้อมูลการชี้แหล่งความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย หรือแหล่งความรู้ที่สัมพันธ์กัน เช่น รายชื่อพิพิธภัณฑ์ รายชื่อหมอช้าง รายชื่อนักวิจัยและความเชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย เป็นต้น

3.2.4 ความต้องการดิจิทัลคอลเลคชันด้านภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย โดยเป็นแหล่งความรู้ที่มีลักษณะเป็นเอกเทศหรือเป็นคอลเลคชันเฉพาะ จัดเก็บความรู้ในรูปแบบเอกสารเนื้อหาฉบับเต็มทั้งตัวอักษร ภาพกิจกรรมทางวัฒนธรรม ภาพเคลื่อนไหวของกิจกรรมทางวัฒนธรรม รวมทั้งประวัติและข้อมูลความเชี่ยวชาญของหมอช้างหรือผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาคชศาสตร์

3.2.5 ความต้องการเครื่องมือการสืบค้นที่สอดคล้องกับคุณลักษณะเฉพาะของความรู้ภูมิปัญญาด้านคชศาสตร์ชาวกูย เช่น สามารถใช้คำภาษาท้องถิ่นสืบค้นได้ เข้าถึงเนื้อหาฉบับเต็มทั้งข้อมูลที่เป็นตัวอักษร ภาพนิ่ง เสียง และภาพเคลื่อนไหวได้ เป็นต้น รวมทั้งมีความเชื่อมโยงกับความรู้ที่สัมพันธ์กันที่บันทึกไว้ในสื่อรูปแบบอื่น หรือความรู้ที่จัดเก็บไว้ในหน่วยงานอื่น ๆ ได้

ผลการวิจัย

การศึกษาพฤติกรรมการเข้าถึงความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ กรณีความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย พบว่าความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย ได้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการวิชาการในการศึกษาด้านชาติพันธุ์วิทยาเพื่อรักษาความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของประเทศไทย ด้านการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ และด้านการพัฒนาความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยผู้ใช้ความรู้จำแนกตามบทบาทหน้าที่เป็นบุคคล 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) บทบาทด้านวิชาการ ได้แก่ อาจารย์ นักวิจัยทางด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วัฒนธรรมศึกษา มานุษยวิทยา ชาติพันธุ์วิทยา และที่เกี่ยวข้อง 2) บทบาทด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย ได้แก่ นักวิชาการวัฒนธรรม และผู้มีความรู้ ความทรงจำ และประสบการณ์ด้านคชศาสตร์ชาวกูยโดยตรง เช่น หมอช้าง ควาญช้าง บุตรหลานในสายตระกูลเลี้ยงช้าง ครูภูมิปัญญาด้านคชศาสตร์ชาวกูย และ 3) บทบาทด้านการท่องเที่ยวและบริการ ได้แก่ มัคคุเทศก์ ผู้จำหน่ายสินค้าด้านคชศาสตร์ ผู้ผลิตสินค้าด้านคชศาสตร์ และผู้ประกอบการโฮมสเตย์หมู่บ้านช้าง โดยมีพฤติกรรมการใช้แตกต่างกันไปตามบทบาทหน้าที่ กล่าวคือ กลุ่มอาจารย์และนักวิจัยใช้ความรู้ในการสร้างผลงานทางวิชาการจึงต้องการข้อมูลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ โดยใช้แหล่งความรู้จากห้องสมุด พิพิธภัณฑ์และจากบุคคลที่เป็นเจ้าของความรู้ที่แท้จริง มีขั้นตอนการเข้าถึงความรู้อย่างเป็นระบบ เริ่มจากการกำหนดความต้องการ การกำหนดระดับของความรู้ การกำหนดแหล่งความรู้ การเลือกใช้คำค้น การสืบค้นจากเครื่องมือช่วยการค้น และการบันทึกข้อมูลไว้ใช้ประโยชน์

กลุ่มนักวิชาการวัฒนธรรม หมอช้าง และครูภูมิปัญญาใช้ความรู้ในการส่งเสริมและอนุรักษ์ความรู้ให้คงอยู่ จึงใช้ความรู้ในการจัดกิจกรรมการส่งเสริม เผยแพร่ อนุรักษ์ และสืบทอดวัฒนธรรมให้คนรุ่นใหม่ โดยนักวิชาการวัฒนธรรมใช้ความรู้ในการจัดนิทรรศการเผยแพร่ความรู้ การจัดงานประเพณีหรือพิธีกรรมเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ ส่วนหมอช้างและครูภูมิปัญญาใช้ความรู้ในการจัดประเพณีและพิธีกรรม เพื่ออนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมให้คงอยู่ วิธีการเข้าถึงความรู้จึงเน้นการใช้ความรู้จากแหล่งกำเนิดวัฒนธรรมโดยตรง ได้แก่ การใช้ความรู้จากหมอช้าง ควาญช้าง ครูภูมิปัญญาหรือสมาชิกภายในครอบครัว

กลุ่มผู้ประกอบการสินค้าและบริการด้านคชศาสตร์ชาวกูย ใช้ความรู้ด้านความเชื่อ ความมีอำนาจ ความศักดิ์สิทธิ์ และวิถีชีวิตของช้างกับชาวกูยมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าและบริการ บุคคลกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายกูยโดยกำเนิด หรือมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ของชาวกูย จึงได้รับรู้และเข้าใจความคิด ความเชื่อ และยอมรับวัฒนธรรมของชาวกูยเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมอยู่แล้ว ดังนั้นวิธีการเข้าถึงความรู้จึงแตกต่างจากสองกลุ่มข้างต้นคือ ไม่มีพฤติกรรมการสืบค้นความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์จากแหล่งความรู้ใดๆ เนื่องจากมีความรู้ที่ได้รับรู้ด้วยตนเองจากสมาชิกในครอบครัวมาแต่เกิด หากต้องการความรู้เพิ่มเติมจะใช้วิธีการสอบถามสมาชิกในครอบครัว

ปัญหาการเข้าถึงความรู้ด้านภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยในมุมมองของผู้ใช้ความรู้ มุ่งเน้นไปที่ข้อจำกัดด้านจำนวนทรัพยากรสารสนเทศ และแหล่งรวบรวมความรู้ที่มีจำนวนน้อย ผลงานทางวิชาการของอาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการท้องถิ่นเผยแพร่ในวงจำกัด ไม่มีแหล่งรวบรวมความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยที่ครบถ้วนและสมบูรณ์ ไม่มีการพัฒนาฐานข้อมูลจัดเก็บและเผยแพร่ คำค้นไม่หลากหลาย และปัญหาที่สำคัญอีกประการคือ ความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยดั้งเดิมส่วนใหญ่ยังอยู่ในตัวบุคคล ซึ่งมีความเชื่อว่าเป็นความรู้ จึงมีแบบแผนการถ่ายทอดความรู้อย่างเคร่งครัด ทำให้คนทั่วไป

เข้าถึงได้ยาก

ความต้องการการเข้าถึงความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย ผู้ใช้ความรู้ต้องการเข้าถึงความรู้ด้วยตนเองจากอินเทอร์เน็ต โดยมีลักษณะเป็นดิจิทัลคอลเลคชันเฉพาะ ซึ่งผู้ใช้ความรู้ต้องการจุดเข้าถึงที่เฉพาะเจาะจงและหลากหลายมากกว่าหัวเรื่องที่ห้องสมุดกำหนดให้ และมีความสอดคล้องกับลักษณะของความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย ได้แก่ ชื่อเรื่องภาษาถิ่น ชื่อสถานที่ทางวัฒนธรรม ชื่อเหตุการณ์ทางวัฒนธรรม ชื่อบุคคลทางวัฒนธรรม ชื่อสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรม ลักษณะการแสดงความรู้โดยเฉพาะคำสำคัญหรือชื่อเรียกที่เป็นภาษาถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะความรู้ด้านวัฒนธรรมของกลุ่มชนดั้งเดิม และใช้เป็นจุดเข้าถึงความรู้ที่เฉพาะเจาะจง รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงไปยังความรู้ที่สัมพันธ์กันได้

อภิปรายผล

ผู้ใช้ความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยประกอบด้วย อาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการด้านวัฒนธรรม หมอช้าง ครูภูมิปัญญา และผู้ประกอบการด้านสินค้าและบริการด้านคชศาสตร์ เมื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบร่วมกับพฤติกรรมการใช้ความรู้ด้านอื่นๆ พบว่าแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มที่มีพฤติกรรมการใช้ความรู้แตกต่างกันกล่าวคือ 1) ผู้ใช้กลุ่มอาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการด้านวัฒนธรรม ครูภูมิปัญญา พบว่าเป็นพฤติกรรมการใช้ความรู้ลักษณะเดียวกันกับพฤติกรรมการใช้ความรู้ภูมิปัญญาหรือความรู้ดั้งเดิมจากเอกสารโบราณประเภทอื่นๆ ใบลาน จารึก เอกสารโบราณต่างๆ ของนักวิจัยและนักวิชาการนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา (Nisachol Chramnongsri, 2009, pp. 109–110; Saithong Unnankat, Sumattra Saenwa, & Somrux Sahapong, 2018, pp. 60–76; Witsapat Chaichuay, 2013, pp. 141–143) และ 2) ผู้ใช้ความรู้กลุ่มผู้ประกอบการด้านสินค้าและบริการด้านคชศาสตร์ ได้แก่ ผู้จำหน่ายสินค้า ผู้ผลิตและออกแบบสินค้า พบว่าเป็นผู้ใช้ความรู้กลุ่มเดียวกันกับความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้อื่น ๆ ดังผู้ใช้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรมจารีตประเพณีภาษา วิถีการดำเนินชีวิตและพิธีกรรมต่างๆ ของจังหวัดลำปาง พบว่าเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อม อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง เช่น กลุ่มตัดเย็บ กลุ่มผลิตภัณฑ์จากไม้ กลุ่มข้าวนาน้ำฝนและข้าวกล้อง เป็นต้น ซึ่งใช้ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้า (Boontawan Wingworn, Atcharaporn Wannamakok, & Atchara Meksuwan, 2014, pp. 111–113) และผู้ใช้ความรู้ภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผาของชาวรามัญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ได้แก่ นักออกแบบผลิตภัณฑ์เซรามิก นักออกแบบเครื่องปั้นดินเผา และนักออกแบบภูมิทัศน์ (Nartawut Prunglampoo, 2012, pp. 65–66)

พฤติกรรมการใช้ความรู้ของอาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการและนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามีลักษณะเดียวกัน กล่าวคือ การใช้ความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยเพื่อผลิตสื่อการเรียนการสอน การเขียนผลงานทางวิชาการ การทำวิจัยและวิทยานิพนธ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทรายทอง อุ่นนันกาศ ศุมรรษตรา แสนวา และสมรักษ์ สหพงศ์ (Saithong Unnankat, Sumattra Saenwa, & Somrux Sahapong 2018, pp. 60–76) นิศาชล จำนงศรี (Nisachol Chramnongsri, 2009, pp. 109–111) และวิศปัตย์ ชัยช่วย (Witsapat Chaichuay, 2013, pp.141–143) ที่ผู้ใช้มีวัตถุประสงค์การใช้จารึกเพื่อประกอบการเรียนการสอน การผลิตเอกสารทางวิชาการ การวิจัยและการทำวิทยานิพนธ์เช่นกัน ทั้งนี้อาจารย์และนักวิชาการจะใช้ความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยในขั้นตอนการผลิตผลงานทางวิชาการ เช่น เตรียมเอกสารประกอบการสอน เขียนตำราวิชาการ ทำรายงานการวิจัย เป็นต้น เช่นเดียวกับพฤติกรรมการใช้ความรู้จากใบลานในขั้นตอนการทำงานวิจัยของนักวิจัย ในขั้นตอนการสืบค้นความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยในการใช้คำสำคัญหรือประเด็นหลักของความรู้ และการใช้แหล่งความรู้ประเภทสถาบัน เช่น พิพิธภัณฑ์ คลังข้อมูล ห้องสมุด วัด สถาบันอุดมศึกษา เป็นต้น เป็นแหล่งที่ใช้สืบค้นความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยที่สำคัญ ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกับพฤติกรรมการใช้ความรู้จากใบลานและจารึก หากไม่สามารถสืบค้นได้ความรู้ที่ต้องการจึงจะไปสอบถามจากแหล่งสารสนเทศประเภทบุคคล ได้แก่ หมอช้าง ผู้เชี่ยวชาญด้านจารึก

เจ้าของใบลาน หรือพระสงฆ์ที่จัดเก็บใบลาน

พฤติกรรมการใช้ความรู้ของผู้ประกอบการด้านสินค้าและบริการด้านคชศาสตร์ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าและบริการ เช่น การนำความเชื่อด้านอำนาจเร้นลับของผีปะกำ ความยิ่งใหญ่ของช้างมาสร้างเรื่องราวให้สินค้าเครื่องรางของขลัง วัตถุมงคลต่าง ๆ สอดคล้องกับผลการวิจัยของบุญฑวรรณ วิงวอน อัจฉราภรณ์ วรรณมะกอก และอัจฉรา เมฆสุวรรณ (Boontawan Wingworn, Atcharaporn Wannamakok, & Atchara Meksuwan, 2014, p. 113) ที่พบว่าผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อม อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง ใช้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรมจารีตประเพณีภาษา รูปแบบการดำเนินชีวิตและพิธีกรรมต่างๆ ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาถ่ายทอดลงบนผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์หรือตราสินค้าเพื่อสร้างอัตลักษณ์เฉพาะและสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจ และสอดคล้องกับรัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม (Ratchadaporn Ketanon Neawheangtham, 2018, pp. 1009–1010) ได้ศึกษาแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์จังหวัดนครปฐม พบว่าความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดนครปฐมเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวให้มีความโดดเด่นกว่าแหล่งผลิตอื่น ๆ โดยแสดงออกถึงอัตลักษณ์เฉพาะของจังหวัดนครปฐม

ปัญหาสำคัญของการเข้าถึงความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย คือ ทรัพยากรความรู้มีจำนวนน้อย และไม่มีแหล่งความรู้ที่สมบูรณ์ ไม่มีการพัฒนาฐานข้อมูลจัดเก็บและเผยแพร่ สอดคล้องกับผลการวิจัยด้านปัญหาและอุปสรรคของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลเกิด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เช่น ความรู้เกี่ยวกับถั่วดาวอินคา ความรู้เรื่องน้ำนมข้าวยาคู ความรู้เรื่องสมุนไพรไล่แมลงคือ เป็นต้น ปัญหาเรื่องการขาดแหล่งรวบรวมความรู้หรือศูนย์การเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม และยังไม่มีหน่วยงานจากภายนอกเข้าไปจัดการความรู้ให้เป็นระบบเพื่อนำเอาความรู้มาพัฒนาอย่างจริงจัง (Wanida Siriworasakul & Watcharin Intapromae, 2016, p. 45) และปัญหาที่สำคัญอีกประการคือ ความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยดั้งเดิมส่วนใหญ่ยังอยู่ในตัวบุคคล มีแบบแผนการถ่ายทอดความรู้ ทำให้คนทั่วไปเข้าถึงได้ยากสอดคล้องกับการศึกษาความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาหารไทยของจังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย แกงหมูชะมวง น้ำพริกปูไข่ ก๋วยเตี๋ยวผัดปู และน้ำพริกระกำ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในตัวผู้ที่มีความชำนาญ ได้แก่ ปราชญ์ชุมชน หรือผู้อาวุโสในท้องถิ่น (Panida Panitthumrong & Suwan Sattayanugrum, 2017, p. 369) และความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านล้านนาประเภทผ้าทอของกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอยกดอก ตำบลเวียงยอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งส่วนใหญ่ยังอยู่ในตัวบุคคลที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ พ่อแม่ญาติพี่น้องด้วยการจดจำผสมกับการใช้ประสบการณ์ฝึกปฏิบัติด้วยตัวเอง จึงเป็นความรู้ที่อยู่ภายในตัวบุคคล (Monchanok Upata, 2016, pp. 155–166) รวมทั้งความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านหนังตะลุงที่ยังคงจัดเก็บทักษะและความชำนาญด้านการเล่นหนังตะลุงไว้ในตัวนายหนังตะลุง โดยไม่มีการจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร (Supattra Kongkhum & Narin Sungrugsa, 2015, p. 248)

ความต้องการของผู้ใช้ความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยที่ต้องการการเข้าถึงความรู้ด้วยตัวเองผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ทุกที่ทุกเวลา โดยมีลักษณะเป็นฐานข้อมูลหรือคอลเลคชันเฉพาะความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย สอดคล้องกับความต้องการของช่างทอผ้าที่ต้องการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศหรือแหล่งข้อมูลที่จัดเก็บความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หนังสือ วีดิทัศน์ เป็นต้น และต้องการทักษะการสืบค้นข้อมูลด้านการย้อมสีธรรมชาติเพิ่มเติมจากฐานข้อมูลต่าง ๆ และอินเทอร์เน็ต (Sarapee Wanatrong, Santhana Koolrat, & Sangwan Tukpimai, 2017, pp. 171–173) และผลการศึกษาปัญหาการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านหนังตะลุงของสุพัตรา คงขำ และนรินทร์ สังข์รักษา (Supattra Kongkhum & Narin Sungrugsa, 2015, p. 254) ที่พบแก้ปัญหาด้านการขาดแหล่งความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านหนังตะลุง และไม่มีผู้รับผิดชอบโดยตรง จึงได้เสนอแนะให้จัดทำหรือรวบรวมข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับหนังตะลุงเพื่อเป็นฐานข้อมูลกลางของประเทศที่สามารถเข้าถึงและสืบค้นได้สะดวกรวดเร็ว (Supattra Kongkhum & Narin Sungrugsa, 2015, p. 254)

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาพฤติกรรมการใช้ความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ประเภทอื่น ๆ เช่น การแสดงโขน การถนอมอาหารไทย กีฬามวยไทย เป็นต้น เพื่อศึกษาวิธีการเข้าถึงความรู้ การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ปัญหาและความต้องการ ซึ่งอาจพบคุณลักษณะร่วมกันบางประการที่จะเป็นประโยชน์ต่อการให้บริการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และการพัฒนาคอลเลคชันความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของประเทศไทย

2. ควรพัฒนาฐานข้อมูลหรือดิจิทัลคอลเลคชันความรู้ด้านภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย หรือความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ประเภทอื่น ๆ เพื่อให้สอดรับกับความต้องการของผู้ใช้ความรู้ โดยพัฒนาระบบการจัดหมวดหมู่ความรู้และมาตรฐานการจัดเก็บความรู้ที่เหมาะสมกับคุณลักษณะของความรู้ ลักษณะทางกายภาพของสื่อบันทึกความรู้ และพฤติกรรมการใช้ความรู้ของผู้ใช้ เพื่อใช้เป็นแบบแผนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูยในดิจิทัลคอลเลคชันอย่างเป็นระบบ ซึ่งช่วยส่งเสริมการเข้าถึงความรู้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้สะดวก ทั้งยังเป็นการวางโครงสร้างของระบบการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เพื่อรองรับการนำไปใช้ประโยชน์ด้านวิชาการ การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการสงวนรักษาในระดับประเทศและระดับสากลต่อไป

เอกสารอ้างอิง

Atsadang Chomdee, Phatthanan Ots-Jesada, Saifon Iameak, Ma Submak, Boonchuey Sandee, Chalada Chanpum, & Direk Hongthong. (2013). *Folk Gajasastra inherited wisdom of the Kui in Surin province.* Bangkok: Department of Cultural Promotion. (In Thai)

Australian Bureau of Statistics. (2015). *Australian culture and leisure classifications*, 2014 (3rd ed.). Retrieved from https://www.abs.gov.au/ausstats/abs@.nsf/mf/4902.0

Boontawan Wingworn, Atcharaporn Wannamakok, & Atchara Meksuwan. (2014, January-June). Approach in creating local wisdom with creative product innovation of small enterprises in Hang Chat district, Lampang province. *Journal of Management Science Chiangrai Rajabhat University, 9*(1), 102-119. (In Thai)

Lombardo, V, Pizzo, A., & Damiano, R. (2016, February). Safeguarding and accessing drama as intangible cultural heritage. *Journal on Computing and Cultural Heritage*, *9*(1), 16-32.

Ministry of Culture. (2013). *Folk Gajasastra inherited wisdom of the Kui in Surin province*. Retrieved from http://ich.culture.go.th/index.php/en/research/497--m-s (In Thai)

Ministry of Tourism and Sports. (2019). *Sathiti nakthongthiao phainai prathet pi (chamnaek tam phumphak lae changwat)* [Domestic tourism statistics (classified by regions)]. Retrieved from https://www.mots.go.th/more_news.php?cid=504&filename=index (In Thai)

Monchanok Upata. (2016). Local wisdom management of cloth weaving group in Wiangyong sub-district, amphoe Mueang, Lamphun province. *Journal of the Association of Researchers*, *21*(3), 155-166. (In Thai)

Nartawut Prunglampoo. (2012). *A study of Ko Kret terracotta wisdom of Nonthaburi province for Thai landscape design: Case study of Bangphlat resort* (Master's thesis). Srinakhrinwirot University, Bangkok, Thailand. (In Thai)

Nisachol Chramnongsri. (2009). *Metadata development for management of a digitized palm leaf manuscript* (Dotoral dissertation). KhonKaen University, KhonKaen, Thailand.

Panida Panitthumrong, & Suwan Sattayanugrum. (2017). The knowledge management of local wisdom for Thai foods in Chanthaburi province. *Rajapark Journal*, *Special issue*, 366-372. (In Thai)

Witsapat Chaichuay. (2013). *Metadata scheme development for a digitized inscriptions management* (Doctoral dissertation). KhonKaen University, KhonKaen, Thailand. (In Thai)

People's Republic of China. (2019). *Law of the People's Republic of China on intangible cultural heritage*. Retrieved from http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=336577

Ratchadaporn Ketanon Neawheangtham. (2018). The guideline of the local wisdom product development for promote creative economy in Nakhon Pathom province. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, *10*(1), 994-1013. (In Thai)

Saithong Unnankat, Sumattra Saenwa, & Somrux Sahapong. (2018, January-June). Usage and problems using ancient document services in National Library of Thailand. *Journal of Library and Information Science Srinakharinwirot University, 11*(1), 60-76. (In Thai)

Sarapee Wanatrong, Santhana Koolrat, & Sangwan Tukpimai. (2017). *Knowledge management of local wisdom, hand woven cloth of community enterprises in Surin province, Thailand and Udon Meechai Province, Kingdom of Cambodia*. Surin: Surindhra Rajabhat University. (In Thai)

Shanghai Acrobatic Troupe. (2010). *New life for acrobatics*. Retrieved from http://www.chinadaily.com.cn/life/2010-12/27/content_11760911.htm

Supattra Kongkhum, & Narin Sungrugsa. (2015). The development of knowledge management model for shadow puppet (Nang Talung) local wisdom to strengthen local culture. *Silpakorn Educational Research Journal, 7*(1), 242-255. (In Thai)

UNCTAD. (2010). *Creative economy report 2010.* Retrieved from http://unctad.org/en/Docs/ditctab20103_en.pdf

UNESCO. (2003). *Convention for the safeguarding of the intangible cultural heritage*. Retrieved from https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000132540

UNESCO. (2005). *Convention on the protection and promotion of the diversity of cultural expressions*. Retrieved from https://en.unesco.org/creativity/convention

Wanida Siriworasakul, & Watcharin Intapromae. (2016, January–June). The knowledge management for ecological and cultural tourism development in Kokoet sub-district, Bangpa-in district, Phranakorn Si Ayutthaya province. *Phranakhon Rajabhat Research Journal (Humanities and Social Sciences), 11(1)*, 42–49. (In Thai)

Wilson, T. D. (2000). Human information behavior. *Informing Science Research*, *3*(2), 49–55.

WIPO. (2013). *WIPO draft guidelines on assessing the economic, social and cultural impact of copyright on the creative economy*. Retrieved from http://www.wipo.int/export/sites/www/copyright/en/performance/pdf/escia.pdf